

ALEKSANDAR
DIMA

Grof
MONTE
KRISTO

II TOM

Preveli
Andrija Milićević i Živko Kostić

■ Laguna ■

Naslov originala

Alexandre Dumas

LE COMTE DE MONTE-CRISTO II

Translation copyright © ovog izdanja 2024, LAGUNA

KLASICI
SVETSKE
KNJIŽEVNOSTI

Knjiga br. 51

Izdavačka kuća LAGUNA DOO BEOGRAD iz Beograda, Ulica Kralja Petra 45/VI, poziva nosioca odnosno nosioce autorskih prava (autori ili druga lica koja su u skladu sa zakonom stekla autorska prava) na prevod knjige *Grof Monte Kristo* autora Aleksandra Dime da se putem imejla redakcija@laguna.rs jave našoj izdavačkoj kući, u cilju dogovora u vezi sa regulisanjem svih autorskih prava i obaveza.

Sadržaj

56 Andrea Kavalkanti	11
57 Vrt s detelinom	25
58 Gospodin Noartije de Vilfor.	37
59 Testament	46
60 Telegraf	56
61 Način da se jedan vrtlar oslobodi puhova koji jedu njegove breskve.	67
62 Aveti	78
63 Večera	88
64 Prosjak.	99
65 Bračna scena	109
66 Planovi za brak	120
67 Kabinet državnog tužioca	131
68 Letnji bal.	144
69 Raspitivanja	153
70 Bal	164
71 Hleb i so	175

72	Gospođa De Sen Meran	180
73	Obećanje.	193
74	Grobnica porodice Vilfor	224
75	Zapisnik	235
76	Napredovanje Kavalkantija sina	249
77	Hajdeja.	261
78	Pišu nam iz Janjine.	283
79	Limunada	304
80	Optužba	317
81	Soba bivšeg pekara	324
82	Provala.	344
83	Božja ruka.	359
84	Bošan.	366
85	Putovanje	374
86	Suđenje	387
87	Izazov	402
88	Uvreda	410
89	Noć.	421
90	Dvoboj.	430
91	Mati i sin.	444
92	Samoubistvo.	452
93	Valentina	462
94	Priznanje.	471
95	Otac i kći.	485
96	Ugovor.	495
97	Put za Belgiju	507
98	Gostionica <i>Zvono i boca</i>	514
99	Zakon	528

100 Priviđenje	540
101 Lokusta	548
102 Valentina	555
103 Maksimilijan	562
104 Danglarov potpis	572
105 Groblje Per Lašez	585
106 Deoba	600
107 Lavlja jama	618
108 Sudija	627
109 U sudnici	638
110 Optužba	645
111 Okajanje	654
112 Odlazak	664
113 Prošlost	678
114 Pepino	692
115 Jelovnik Luidija Vampe	705
116 Oproštaj	713
117 Peti oktobar	720
Rečnik manje poznatih reči i izraza	737
<i>O autoru.</i>	743

Andrea Kavalkanti

Grof De Monte Kristo uđe u susedni salon, koji je Batisten nazivao plavim salonom i u koji je malo ranije ušao mladić vitka stasa, dosta otmeno odeven, koga je pre pola sata jedan lak fijaker dovezao pred vrata palate. Batistenu nije bilo teško da ga pozna. Bio je to zaista onaj visoki mladić plave kose, riđe brade, crnih očiju, čiju mu je rumenu boju lica i blistavu belu kožu opisao njegov gospodar.

Kad grof uđe u salon, mladić je bio nemarno opružen na jednom divanu, šibajući rasejano svoju čizmu štapićem od trske sa zlatnom jabukom.

Kad ugleda Monte Krista, on ustade žurno.

„Gospodin je grof De Monte Kristo?“, reče on.

„Da, gospodine“, odgovori ovaj, „i imam čast da govorim, čini mi se, sa gospodinom vikontom Andreom Kavalkantijem?“

„Sa vikontom Andreom Kavalkantijem“, ponovi mladić, propraćajući ove reči jednim potpuno neusiljenim poklonom.

„Vi zacelo imate pismo kojim vas preporučuju meni?“, reče Monte Kristo.

„Ja vam ga nisam spomenuo zbog potpisa, koji mi se učinio čudan.“

„Sindbad Moreplovac, zar ne?“

„Tačno. Međutim, kako ja nisam nikada čuo za drugog Sindbada Moreplovca osim onog iz *Hiljadu i jedne noći*...“

„E, vidite, to je jedan od njegovih potomaka, moj veoma bogat prijatelj, jedan Englez više nego nastran, bezmalo lud, čije je pravo ime lord Vilmor.“

„A, sad mi je sve jasno“, reče Andrea. „Onda je sve u najboljem redu. To je onaj isti Englez s kojim sam se upoznao... u... jeste, vrlo dobro!... Gospodine grofe, stojim vam na službi.“

„Ako je to što ste mi učinili čast da mi kažete istina“, odvrati grof osmehujući se, „onda se nadam da ćete biti tako dobri da mi date nekoliko podataka o sebi i o svojoj porodici.“

„Vrlo rado, gospodine grofe“, odgovori mladić sa govornjivošću koja je bila dokaz njegovog pamćenja. „Ja sam, kao što ste kazali, vikont Andrea Kavalkanti, sin vojnog lekara Bartolomea Kavalkantija, upisanog u zlatnu knjigu plemićkih porodica Firence. Naša porodica, mada još veoma bogata, pošto moj otac ima pola miliona godišnjeg prihoda, preživela je dosta nesreća, pa je i mene samog, gospodine, kad mi je bilo pet ili šest godina, ukrao jedan neverni vaspitač, tako da već petnaest godina nisam video svog roditelja. Otkako sam odrastao, otkako sam slobodan i svoj gospodar, ja ga tražim, ali uzaludno. Najzad mi je ovo pismo vašeg prijatelja Sindbada Moreplovca javilo da je on u Parizu i da mi odobrava da se obratim vama da od vas dobijem vesti o njemu.“

„Zbilja, gospodine, sve što mi vi pričate vrlo je zanimljivo“, reče grof posmatrajući sa nekim setnim zadovoljstvom to vedro lice ozareno vragolastom lepotom, „vi ste vrlo dobro učinili što ste se u svemu povinovali pozivu moga prijatelja Sindbada jer je vaš otac zaista ovde i traži vas.“

Otkako je ušao u salon, grof nije ispuštao iz vida tog mladića. On se divio njegovom pouzdanom pogledu i čvrstom glasu; ali na ove tako prirodne reči: *Vaš otac je zaista ovde i traži vas*, mladi Andrea poskoči i uzviknu:

„Moj otac! Moj otac ovde?“

„Dabome“, odgovori Monte Kristo, „vaš otac, vojni lekar Bartolomeo Kavalkanti.“

Izraz straha koji se beše rasprostro po mladićevom licu iščeze skoro odmah.

„Ah, da! Tako je“, reče on. „Vojni lekar Bartolomeo Kavalanti. I vi kažete, gospodine grofe, da je on ovde, taj dragi otac?“

„Da, gospodine. Dodaću čak i to da sam se ovog trenutka s njim rastao i da me je duboko dirnula povest koju mi je ispričao o tome milom sinu koga je izgubio. Zbilja, njegova tuga, njegova strahovanja i njegove nade povodom toga sačinjavali bi dirljiv spev. Najzad je jednoga dana dobio vesti koje su ga obaveštavale da mu otmičari njegovoga sina nude da mu ga vrate, ili da označe gde se on nalazi, u zamenu za prilično veliku sumu. Ali ništa nije moglo zadržati toga dobrog oca. Ta suma bila je poslata na granicu Pijemonta, sa viziranim pasošem za Italiju. Vi ste se nalazili na jugu Francuske, čini mi se?“

„Da, gospodine“, odgovori Andrea dosta zbunjeno. „Da, bio sam na jugu Francuske.“

„Jedna kola trebalo je da vas čekaju u Nici?“

„Tačno je tako, gospodine; ona su me odvezla iz Nice u Đenovu, iz Đenove u Torino, iz Torina u Šamberi, iz Šamberija u Pon de Bovoazen, a iz Pon de Bovoazena u Pariz.“

„Divno! On se neprestano nadao da će vas sresti jer je i on išao istim putem. Eto zašto vam je bio određen taj pravac putovanja.“

„Ali“, reče Andrea, „da me je susreo, taj dragi otac, sumnjam da bi me poznao. Ja sam se nešto malo promenio otkako sam ga izgubio iz vida.“

„O, glas krvi bi progovorio“, reče Monte Kristo.

„Ah da, to je istina“, prihvati mladić. „Nisam pomislio na glas krvi.“

„A sad“, nastavi Monte Kristo, „jedna jedina stvar zabrinjava markiza Kavalkantija, a to je: šta ste radili za vreme dok ste bili rastavljeni od njega, kako su sa vama postupali vaši progonitelji, da li su i dalje ukazivali vašem uzvišenom poreklu sve dužne obzire; najzad, da li je ta duševna patnja kojoj ste bili izloženi, ta patnja koja je stoput gora od telesnog bola, imala za posledicu neko slabljenje sposobnosti kojima vas je priroda tako obilno obdarila, i da

li vi sami verujete da ćete moći ponovo zauzeti i dostojno održati u društvu položaj koji vam pripada.“

„Gospodine“, promuća mladić ošamućen, „nadam se da vam niko nije lažno predstavio...“

„Meni! Ja sam o vama čuo prvi put od svog prijatelja Vilmora, čovekoljupca. Saznao sam da vas je on zatekao u neprijatnom položaju, ja ne znam kakvom i nisam ga ništa pitao o tome jer nisam radoznao. Vaše nezgode su ga zainteresovale, a to znači da ste mu bili zanimljivi. On mi je rekao da hoće da vam povрати položaj u društvu koji ste izgubili, da će potražiti vašeg oca i da će ga pronaći. Tražio ga je, našao ga je, kako izgleda, pošto je on ovde. Najzad, on me je juče obavestio o vašem dolasku i dao mi još neka uputstva koja se tiču vaše imovine; i to je sve. Ja znam da je moj prijatelj Vilmor nastran čovek, ali pošto je pouzdan, bogat kao zlatan rudnik, te prema tome može da pusti na volju svojim nastranostima, bez opasnosti da će ga one upropastiti, ipak sam obećao da ću raditi po njegovim uputstvima. A sad, gospodine, nemojte se uvrediti zbog mog pitanja: pošto ću morati da budem pomalo vaš pokrovitelj, želeo bih da znam da li vas nesreće koje su vas zadesile, nesreće koje nisu zavisile od vaše volje i koje nikoliko ne umanjuju moje poštovanje prema vama, nisu nešto malo otuđile od onoga društva u kome je trebalo da zbog svog bogatstva i svog imena igrate tako lepu ulogu.“

„Gospodine“, odgovori mladić pribirajući se sve više ukoliko je grof govorio, „u tom pogledu možete biti spokojni: otmičari koji su me udaljili od mog oca, i koji su zacelo imali nameru da me kasnije prodaju njemu, kao što su i učinili, računali su da, ako bi hteli da iz mene izvuku što više koristi, treba da mi ostave netaknutu moju ličnu vrednost, pa čak i da je povećaju ako je moguće. Ja sam, dakle, dobio dosta dobro vaspitanje, i sa mnom su ti kradljivci dece postupali otprilike kao što su u Maloj Aziji gospodari postupali sa svojim robovima, od kojih su stvarali gramatičare, lekare i filozofe da bi ih skuplje prodali na tržištu u Rimu.“

Monte Kristo se osmehnu zadovoljno jer izgleda da nije toliko očekivao od gospodina Andree Kavalkantija.

„Uostalom“, nastavi mladić, „ako bih i imao kakav nedostatak u vaspitanju ili, bolje reći, u društvenom ophođenju, mislim da će svet biti toliko milostiv da ga izvini, s obzirom na nesreće koje su me pratile u detinjstvu i progonile u mladosti.“

„Pa dobro!“, reče nemarno Monte Kristo, „radite kako hoćete, vikonte, jer ste vi svoj gospodar i to se tiče vas; ali, na časnu reč, ja, naprotiv, ne bih ni reč rekao o svim tim čudnim događajima jer je vaša povest pravi roman, a svet, koji inače voli romane smeštene između dveju korica od žute hartije, čudno je nepoverljiv prema romanima koje vidi povezane u živu kožu, pa makar oni bili pozlaćeni, kao što bi mogao biti vaš. To je nezgoda na koju ću biti tako slobodan da vam ukažem, gospodine vikonte; jer čim budete ispričali nekome svoju dirljivu priču, ona će se razglasiti, i to potpuno izopačena. Vi ćete morati da izigravate Antonija, a doba Antonija je malo zastarelo. Možda ćete imati uspeha kao neko interesantan, ali retko ko voli da svi upiru oči u njega i da ga ogovaraju. To će vam možda dosaditi.“

„Čini mi se da ste u pravu, gospodine grofe“, reče mladić poledeвши i protiv svoje volje pod neumitnim pogledom Monte Krista. „To je velika nezgoda.“

„Eh! Ne treba je ni preuveličavati“, reče Monte Kristo. „Jer, da bi se izbegla jedna greška, palo bi se onda u ludost. Ne! Treba samo načiniti plan ponašanja; a za pametna čoveka kao što ste vi taj plan je utoliko lakše usvojiti što se on poklapa s vašim interesima. Treba pobijati pomoću svedočenja drugih ljudi i druženja sa uglednim ličnostima sve ono što vaša prošlost možda ima mračno u sebi.“

Andrea očevidno izgubi prisebnost.

„Ja bih vam se rado ponudio da budem vaš branilac i jamac, ali ja imam običaj da sumnjam u svoje najbolje prijatelje i osećam potrebu da nateram i druge da sumnjaju u njih; zato bih u ovom slučaju igrao ulogu koja mi ne odgovara, kako kažu tragičari, i izložio bih se opasnosti da budem izviždan, a to je nepotrebno.“

„Pa ipak, gospodine grofe“, reče Andrea odvažno, „s obzirom na lorda Vilmora, koji me je preporučio vama...“

„Da, zacelo“, prihvati Monte Kristo, „ali mi lord Vilmor nije prećutao, dragi gospodine Andrea, da ste vi imali donekle burnu mladost. O!“ reče grof videći da se Andrea malo trgao, „ja ne tražim da mi se ispovedate. Uostalom, baš zato da vam niko drugi ne bi bio potreban, pozvan je iz Luke gospodin markiz Kavalkanti, vaš otac. Vi ćete ga sad odmah videti; on je pomalo krut, pomalo zategnut, ali to je posledica nošenja uniforme, i kad se bude saznalo da je osamnaest godina služio u austrijskoj vojsci, sve će mu biti oprošteno; mi uopšte nismo mnogo strogi kad su u pitanju Austrijanci. Jednom rečju, to je sasvim pristojan otac, uveravam vas.“

„Ah, sad ste me umirili, gospodine, jer sam se ja od njega rastao davno, tako da mi nije ostala nikakva uspomena na njega.“

„A osim toga, kad je neko veoma bogat, njemu se mnogo i prašta.“

„Znači da je moj otac zaista bogat, gospodine?“

„Milioner... pet stotina hiljada franaka godišnjeg prihoda.“

„Onda“, zapita mladić sa strepnjom, „ja ću se naći u položaju koji će biti... prijatan?“

„Najprijatniji, dragi gospodine, jer vam on daje pedeset hiljada franaka godišnje za sve vreme dok ostanete u Parizu.“

„Pa ja ću onda ostati u njemu zauvek.“

„Eh! Ko može da jamči za budućnost, dragi moj gospodine? Čovek snuje a Bog odlučuje...“

Andrea uzdahnu.

„Ali ipak“, reče on, „za sve vreme dok budem u Parizu i... ako me nikada okolnosti ne primoraju da se udaljim, taj novac o kome ste mi maločas govorili biće mi obezbeđen?“

„O potpuno!“

„Od strane moga oca?“, zapita Andrea zabrinuto.

„Da, ali će za njega jamčiti lord Vilmor, koji vam je, na traženje vašeg oca, otvorio kredit od pet hiljada franaka mesečno kod gospodina Danglara, jednog od najpouzdanijih bankara u Parizu.“

„A moj otac namerava da dugo ostane u Parizu?“, zapita Andrea zabrinuto.

„Samo nekoliko dana“, odgovori Monte Kristo, „jer mu njegova služba ne dopušta da bude odsutan duže od dve ili tri nedelje.“

„O, dragi otac!“, reče Andrea vidno ushićen tim bliskim odlaskom.

„Zato“, reče Monte Kristo praveći se kao da je drukčije shvatio ton kojim su ove reči bile izgovorene, „zato neću ni za trenutak duže da odlažem čas vašeg sastanka. Jeste li spremni da zagrlite tog čestitog gospodina Kavalkantija?“

„Valjda ne sumnjate u to?“

„E, onda uđite u salon, dragi prijatelju, pa ćete naći svog oca, koji vas očekuje.“

Andrea se duboko pokloni grofu i uđe u salon.

Grof ga je pratio pogledom, pa kad vide da je iščezao, on gurnu oprugu koja je bila u vezi s jednom slikom, te se ona pomeri iz rama i omogućujući da se kroz vešto udešenu pukotinu može gledati u salon.

Andrea zatvori vrata za sobom i pođe ka lekaru, koji ustade čim ču šum koraka koji su se približavali.

„Ah, gospodine dragi oče“, reče Andrea glasno, tako da bi grof čuo kroz zatvorena vrata, „jeste li to zaista vi?“

„Dobar dan, dragi sine“, reče ozbiljno lekar.

„Posle toliko godina rastanka“, reče Andrea gledajući i dalje ka vratima, „kakva sreća da se ponovo vidimo!“

„Zaista, rastanak je bio dug.“

„Zar se nećemo zagrliti, gospodine?“, nastavi Andrea.

„Kako god hoćete, sine“, reče lekar.

I dva čoveka se zagrlīše kao što se to čini u Francuskom pozorištu, a to će reći prebacujući glavu jedan drugome preko ramena.

„I eto, sad smo opet zajedno!“, reče Andrea.

„Opet smo zajedno“, prihvati lekar.

„Da se više nikad ne rastavimo?“

„Naprotiv; čini mi se, dragi sine, da vi sad smatrate Francusku za svoju drugu otadžbinu?“

„Istina je“, reče mladić, „da bih bio očajan ako bih morao da napustim Pariz.“

„A ja, razumećete, ne bih mogao da živim izvan Luke. Vratiću se, dakle, u Italiju čim budem mogao.“

„Ali pre nego što otputujete, premili oče, vi ćete mi jamačno predati dokumenta pomoću kojih ću lako moći da dokažem svoje poreklo.“

„Bez svake sumnje jer sam i došao naročito radi toga, i mnogo me je muka stalo dok sam se sastao s vama da vam ih predam, te ne bi trebalo da počnemo da se ponovo tražimo jer bih na to utrošio ostatak svog života.“

„A ta dokumenta?“

„Evo ih.“

Andrea žudno zgrabi venčanicu svoga oca, svoju krštenicu, pa pošto sve to otvori sa žudnjom koja je sasvim prirodna za jednog dobrog sina, on pročita oba dokumenta sa brzinom i izvežbanošću koje su istovremeno odavale i vanredno iskusan pogled i najživlje interesovanje.

Kad završi čitanje, neopisiv izraz radosti ozari mu čelo, pa, gledajući lekara s neakvim čudnim osmejkom, reče na odličnom toskanskom narečju:

„A, tako dakle! Zar u Italiji ne postoji robija?...“

Major se isprsi.

„A zašto to?“, reče on.

„Zar da se nekažnjeno falsifikuju ovakva dokumenta? I za polovinu ovoga, moj predragi oče, u Francuskoj bi vas poslali na čist vazduh u Tulon za vreme od pet godina.“

„Molim?“, reče čovek iz Luke pokušavajući da zauzme dostojanstveno držanje.

„Dragi moj gospodine Kavalkanti“, reče Andrea stežući lekara za mišicu, „koliko vam daju da budete moj otac?“

Lekar htede da progovori.

„Pst!“, reče Andrea spuštajući glas, „ja ću vam dati primer poverenja. Meni daju pedeset hiljada franaka godišnje da budem vaš sin; prema tome, razumećete da meni neće goditi da odričem da ste vi moj otac.“

Lekar zabrinuto pogleda oko sebe.

„Eh, ne bojte se ništa, sami smo“, reče Andrea. „Uostalom, govorimo italijanski.“

„E, pa dobro! Meni“, reče čovek iz Luke, „daju pedeset hiljada franaka jednom zasnagda.“

„Gospodine Kavalkanti“, reče Andrea, „verujete li vi u vilinske priče?“

„Nekada nisam verovao, ali sad zaista moram da verujem.“

„Znači da ste dobili dokaze?“

Lekar izvuče iz džepa pregršt zlatnika.

„Opipljive, kao što vidite.“

„Vi, dakle, mislite da mogu imati poverenja u obećanja koja su mi data?“

„Mislim da možete.“

„I da će ih ova dobričina grof održati.“

„Doslovno; ali, znate, da bismo dospeli do toga cilja, treba da odigramo svoju ulogu.“

„A kako to?“

„Ja nežnog oca.“

„A ja smernog sina.“

„Pošto oni žele da vi budete moj potomak...“

„Ko to *oni*!“

„Eh! Nemam pojma.“

„Oni koji su vam pisali? Zar niste dobili pismo?“

„Jesam.“

„Od koga?“

„Od nekog opata Buzonija.“

„Koga ne poznajete?“

„Koga nikad nisam video.“

„Šta vam je rečeno u tom pismu?“

„Nećete me odati?“

„Nipošto jer su naši interesi podudarni.“

„Onda čitajte.“

I lekar pruži mladiću jedno pismo.

Andrea pročita šapatom:

Vi ste siromašni, i očekuje vas tegobna starost. Hoćete li da postanete ako ne bogati, a ono bar nezavisni?

Podite odmah u Pariz i zatražite od gospodina grofa De Monte Krista, Aleja Jelisejska polja broj 30, sina koga vam je rodila markiza Korsinari i koji vam je ukraden kad mu je bilo pet godina.

Taj sin se zove Andrea Kavalkanti.

Da ne biste posumnjali u blagonaklonost potpisanoga, naći ćete priložene ovome pismu:

- 1) Jedan novčani nalog od dve hiljade i četiri stotine toskanskih lira, koji možete naplatiti od gospodina Gocija u Firenci.
- 2) Jedno preporučeno pismo za gospodina grofa De Monte Krista, kod koga vam otvaram kredit na sumu od četrdeset i osam hiljada franaka.

Budite kod grofa dvadeset i šestog maja, u sedam sati uveče.

Opat Buzoni

„Tačno tako.“

„Kako to: tačno tako? Šta hoćete tim da kažete?“, zapita lekar.

„Kažem da sam ja dobio gotovo isto takvo pismo.“

„Vi?“

„Jeste, ja.“

„Od opata Buzonija.“

„Ne.“

„Nego od koga?“

„Od jednog Engleza, nekog lorda Vilmora, koji se potpisuje Sindbad Moreplovac.“

„I koga vi ne poznajete isto kao ni ja opata Buzonija!“

„Naprotiv; ja sam napredovao više nego vi.“

„Videli ste ga?“

„Da, jedanput.“

„Gde to?“

„E, to je baš ono što vam ne mogu reći jer biste onda znali isto koliko i ja, a to nije potrebno.“

„I u tom pismu je stajalo?...“

„Čitajte.“

Vi ste siromašni, i očekuje vas bedna budućnost. Hoćete li da steknete lepo ime, da budete slobodni, da budete bogati?

„Kojesta!“, reče mladić klateći se na petama, „kao da ima smisla postavljati ovakvo pitanje!“

Sedite u poštanska kola koja ćete naći upregnuta čim izađete iz Nice kroz Đenovsku kapiju. Prođite kroz Torino, Šamberi i Pon de Bovoazen. Otidite gospodinu grofu De Monte Kristu, Aleja Jelisejska polja, 26. maja u sedam sati uveče, i pitajte ga za svoga oca.

Vi ste sin markiza Bartolomea Kavalkantija i markize Olivije Korsinari, što će se potvrditi dokumentima koja će vam markiz predati i koja će vam omogućiti da se pojavite pod tim imenom u pariskom društvu.

Što se tiče vašeg društvenog položaja, prihod od pedeset hiljada franaka godišnje omogućiće vam da ga dostojno održavate.

Ovom pismu priložen je novčani nalog na pet hiljada franaka, koje možete naplatiti od gospodina Ferea, bankara u Nici, kao i preporučeno pismo za grofa De Monte Krista, kome sam poverio da se stara o vašim potrebama.

Sindbad Moreplovac

„Hm!“, reče major, „to je vrlo lepo!“

„Zar ne?“

„Jeste li se videli s grofom?“

„Sad sam se baš rastao s njim.“

„I on je to potvrdio?“

„Sve.“

„Razumete li vi nešto od svega ovoga?“

„Bogme ne.“

„U svemu ovom neko će da nastrada.“

„U svakom slučaju to nećemo biti ni vi ni ja?“

„Ne, zacelo.“

„E, pa onda!“

„Šta nas se tiče, zar ne?“

„Dabogme, to sam baš hteo da kažem. Treba da ne klonemo i da budemo oprezni.“

„Pristajem. Videćete da sam dostojan da vam budem ortak u igri.“

„Ja u to nisam ni za trenutak posumnjao, dragi oče.“

„Vi mi činite čast, dragi sine.“

Monte Kristo izabra taj trenutak da ponovo uđe u salon. Kad čuše šum njegovih koraka, dva čoveka se baciše jedan drugome u zagrljaj. Grof ih zateče zagrljene.

„No, dakle, gospodine markiže“, reče Monte Kristo, „izgleda da ste ponovo našli sina kakvog ste želeli?“

„Ah, gospodine grofe, gušim se od radosti.“

„A vi, mladiću?“

„Ah, gospodine grofe, gušim se od sreće.“

„Srećni otac! Srećno dete!“, reče grof.

„Samo jedno me žalosti“, reče lekar, „a to je što moram tako brzo da napustim Pariz.“

„O, dragi gospodine Kavalkanti“, reče Monte Kristo, „nadam se da nećete otputovati pre nego što vas predstavim svojim prijateljima.“

„Stojim na raspolaganju gospodinu grofu“, reče lekar.

„A sad hajde, mladiću, ispovedite se.“

„Kome?“

„Pa svom gospodinu ocu; recite mu nekoliko reči o svojim finansijama?“

„Ah, vraga!“, reče Andrea, „dirnuli ste u osetljivu žicu.“

„Čujete li, doktore?“ , reče Monte Kristo.

„Dabome da čujem.“

„Jeste, ali razumete li?“

„Savršeno.“

„To drago dete kaže da mu je potreban novac.“

„Šta ja tu mogu.“

„Da mu ga date, zaboga!“

„Ja?“

„Da, vi.“

Monte Kristo stade između dva čoveka.

„Evo!“, reče on Andrei uturajući mu svežanj novčanica u ruku.

„Šta je to?“

„Odgovor vašeg oca.“

„Moga oca?“

„Da. Zar mu niste nagovestili da vam je potreban novac.“

„Jesam. Pa šta?“

„Pa eto, on mi je naložio da vam to predam.“

„Na račun mojih prihoda?“

„Ne, nego za troškove vašeg smeštaja.“

„Oh, dragi oče!“

„Čutite!“, reče Monte Kristo. „Vidite dobro da on ne želi da vam kažem da to on daje.“

„Cenim tu skromnost“, reče Andrea gurajući novac u džep svojih pantalona.

„Dobro je!“, reče Monte Kristo, „A sad idite!“

„A kad ćemo imati čast da ponovo vidimo gospodina grofa?“, zapita Kavalkanti.

„Ah, da!“, zapita Andrea. „Kad ćemo imati tu čast?“

„U subotu, ako hoćete... jeste... eto... u subotu. Ja ću imati na večeri u svojoj vili u Oteju, Ulica Lafonten broj 28, nekoliko osoba, a između ostalih i gospodina Danglara, vašeg bankara, pa ću vas predstaviti njemu jer zaista on treba da vas obojicu poznae da bi vam isplatio vaš novac.“

„Svečano odelo?“, zapita poluglasno lekar.

„Svečano odelo: uniforma, orden, čakšire.“

„A ja?“, zapita Andrea.

„O, vi! Sasvim jednostavno: crne pantalone, lakovane čizme, beo prsluk, frak crn ili plav, dugačka kravata; obratite se Blenu ili Veroniku da vas oni snabdeju odelom. Ako ne znate njihove adrese, Batisten će vam ih dati. Ukoliko budete skromniji u odevanju, pošto ste već toliko bogati, utoliko će to činiti lepši utisak. Ako budete kupovali konje, uzmite ih kod Devdea; ako kupujete karuce, otidite Batistu.“

„U koliko sati ćemo moći da dođemo tamo?“, zapita mladić.

„Pa oko sedam i po časova.“

„Dobro, bićemo tamo“, reče major prinoseći ruku šeširu.

Oba Kavalkantija pokloniše se grofu i izađoše.

Grof priđe prozoru i vide ih kako prolaze dvorištem držeći se ispod ruke.

„Zbilja“, reče on, „oni su dva velika bednika! Kakva šteta što nisu zaista otac i sin!“

Zatim, posle kratkog i turobnog razmišljanja, reče:

„Hajdemo Morelovima! Čini mi se da mi je gađenje mrskije od mržnje.“

Vrt s detelinom

Treba da nam naši čitaoci dopuste da ih opet odvedemo u onaj vrt što se graniči sa kućom gospodina De Vilfora, pa ćemo iza one kapije natkriljene kestenovim drvećem ponovo naći ličnosti koje već poznajemo.

Ovoga puta Maksimilijan je stigao prvi. Sad je on prislonio oko na ogradu, te vrebava u dubini bašte jednu priliku između drveća i škripanje svilenih cipela po peskovitim stazama.

Naposletku se začu toliko željeno škripanje, i umesto jedne prilike, približavale su se dve. Valentinino zadocnjenje prouzrokovala je poseta gospođe Danglar i Eženi, i ta poseta se produžila preko časa kada je Maksimilijan već očekivao Valentinu. Onda, da ne bi izostala sa sastanka, devojka je predložila gospođici Danglar da prošetaju po bašti jer je htela da pokaže Maksimilijanu da ona nije nimalo kriva za zadocnjenje zbog koga je on zacemento patio.

Mladić shvati sve to onom brzinom naslućivanja koja je svojstvena zaljubljenima i na srcu mu bi lakše. Uostalom, iako nije došla nadomak glasa, Valentina udesi svoju šetnju tako da ju je Maksimilijan mogao videti kako prolazi tamo i ovamo, i kad god bi ona prošla, njen pogled, koji njena drugarica nije mogla zapaziti, no koji je ona bacala s one strane kapije i koji je mladić hvatao, govorio mu je:

„Strpite se, prijatelju; vidite da ja tu nisam ništa kriva.“

I Maksimilijan je zaista bio strpljiv, a za to vreme se divio suprotnosti između tih dveju devojaka: između te plavokose devojke čežnjivih očiju i stasa nagnutog kao lepa vrba i one crнке gordih očiju i stasa pravog kao topola. I razume se da je pri tom upoređivanju tih dveju tako suprotnih priroda sve preimućstvo, bar u srcu mladićevom, pripadalo Valentini.

Posle pola sata šetnje dve devojke se udaljiše. Maksimilijan razumede da je kraj posete gospođe Danglar došao.

I zaista, uskoro zatim Valentina se pojavi sama. Bojeći se da neki suviše radoznao pogled ne prati njen povratak, išla je polako; i umesto da pođe pravo ka kapiji, ona otide i sede na jednu klupu, pošto je nesumnjivo ispitala pogledom svaki žbun i zagledala do nakraj svih staza.

Posle svih ovih mera predostrožnosti, ona potrča ka kapiji.

„Dobar dan, Valentina“, reče jedan glas.

„Dobar dan, Maksimilijane. Ostavila sam vas da čekate, ali vi ste videli razlog?“

„Jesam, poznao sam gospođicu Danglar. Nisam mislio da ste u takvom prijateljstvu s tom mladom osobom.“

„A ko vam je rekao da smo u prijateljstvu, Maksimilijane?“

„Niko, ali mi se učinilo da se to vidi po načinu kako ste išle podruku, po načinu kako ste razgovarale: pomislilo bi se da to dve drugarice iz pansiona poveravaju svoje tajne jedna drugoj.“

„Mi i jesmo poveravale svoje tajne jedna drugoj“, reče Valentina. „Ona mi je priznala kako joj je mrsko da se uda za gospodina De Morserfa, a ja sam opet priznala da bih bila nesrećna ako se udam za gospodina D’Epineja.“

„Draga Valentina!“

„Eto zašto ste, prijatelju moj“, nastavi devojka, „videli tu prividnu prisnost između mene i Eženi; to je bilo stoga što sam ja, dok sam govorila o čoveku koga ne mogu voleti, mislila na čoveka koga volim.“

„Kako ste vi dobri u svemu, Valentina, i kako vi imate u sebi nečega što gospođica Danglar nikad neće imati: to je ona

neodređena draž koja je ženi isto što i miris cvetu, što i ukus voću; jer nije dovoljno da cvet bude lep, nije dovoljno da voće izgleda lepo.“

„To vas vaša ljubav navodi da tako posmatrate stvari, Maksimilijane.“

„Ne, Valentina, kunem vam se. Eto, maločas sam posmatrao vas dve i, tako mi časti, iako priznajem da je gospođica Danglar lepa, ja ne shvatam kako se čovek može zaljubiti u nju.“

„To je stoga, kao što ste maločas rekli, Maksimilijane, što sam ja bila tu, te ste zbog mog prisustva bili nepravedni.“

„Ne... ali recite mi... to pitam prosto iz radoznalosti i zbog izvesnih pretpostavki koje sam stvorio o gospođici Danglar...“

„O, one su netačne, iako ne znam sigurno koje su. Kad vi sudite o nama, jadnim ženama, mi ne treba da očekujemo blagost.“

„Kao da ste vi između sebe pravične jedna prema drugoj!“

„Zato što u našem rasuđivanju skoro uvek ima strasti. Ali vratite se na svoje pitanje.“

„Da li gospođica Danglar voli nekoga drugog kad se plaši da se uda za gospodina De Morserfa?“

„Maksimilijane, kazala sam vam da nisam Eženiina prijateljica.“

„Eh, Bože moj“, reče Morel, „i kad nisu prijateljice, devojke se poveravaju jedna drugoj. Priznajte da ste je malo pitali o tome! A, vidim da se osmehujete!“

„Ako to vidite, Maksimilijane, onda ova pregrada između nas nije ni potrebna.“

„Recite, šta vam je ona kazala?“

„Kazala mi je da ne voli nikoga“, reče Valentina, „da se užasava braka; da bi njena najveća radost bila da živi slobodno i nezavisno, i da bi gotovo želela da njen otac izgubi svoju imovinu, pa da ona postane umetnica kao njena prijateljica, gospođica Luiz D'Armili.“

„A, eto vidite!“

„Pa dobro, šta to dokazuje?“, zapita Valentina.

„Ništa“, odgovori Maksimilijan osmehujući se.

„Onda“, reče Valentina, „zašto se sad osmehujete?“

„A“, reče Maksimilijan, „eto vidite da i vi gvirite, Valentina.“

„Želite li da se udaljim?“

„O, ne! Nikako! Ali da govorimo opet o vama.“

„Ah da, zbilja! Jer jedva da možemo ostati još deset minuta zajedno.“

„Bože moj!“, uzviknu Maksimilijan zaprepašćeno.

„Jeste, Maksimilijane, imate pravo“, reče Valentina setno, „i vi imate u meni jednu prijateljicu. Kakvim životom morate zbog mene da živite, Maksimilijane, vi koji ste zaslužili da budete srećni! Verujte mi da ja to sebi gorko zameram.“

„Eh, zašto obraćate pažnju na to, Valentina, kad sam ja i ovako srećan, kad se meni čini da mi je za ovo večito čekanje dovoljna nagrada onih pet minuta dok vas gledam, ono nekoliko reči iz naših usta i ono duboko ubeđenje da Bog nije stvorio dva srca koja se toliko slažu kao naša, i da ih nije gotovo na čudesan način sjedinio samo zato da bi ih rastavio.“

„Dobro; hvala! Nadajte se za nas oboje, Maksimilijane; to me čini upola srećnom.“

„Šta se to opet događa s vama, Valentina, te me tako brzo napuštate?“

„Ne znam; gospođa De Vilfor mi je poručila i zamolila da svratim k njoj radi nekakvog saopštenja od koga zavisi, kako mi je poručila, jedan deo moje imovine. Eh, Bože moj, neka uzmu moju imovinu, ja sam isuviše bogata, a pošto mi je uzmu, neka me ostave na miru, i da budem slobodna. Vi ćete me isto tako voleti i kad budem siromašna, zar ne, Morele?“

„O, ja ću vas uvek voleti. Šta me se tiče bogatstvo ili siromaštvo ako je moja Valentina pored mene i ako sam siguran da mi je niko ne može otetiti! Ali zar se ne bojite, Valentina, da to saopštenje nije možda neka novost koja se odnosi na vašu udaju?“

„Ne verujem.“

„Pa ipak, saslušajte me, Valentina, i nemojte se uplašiti, jer dokle god budem živ, ja neću pripadati drugoj ženi.“

„Zar mislite da ćete me takvim rečima utešiti, Maksimilijane?“

„Oprostite. Imate pravo, grub sam. E, pa lepo! Hteo sam, dakle, da vam kažem da sam pre neki dan susreo gospodina De Morserfa.“

„Pa šta s tim?“

„Gospodin Franc je njegov prijatelj, kao što znate.“

„Da. Pa onda?“

„Pa, eto! On je dobio pismo od Franca, koji mu javlja da će se uskoro vratiti.“

Valentina preblede i osloni se rukom na kapiju.

„Ah, Bože moj“, reče ona, „ako je to! Ali ne, gospođa Vilfor mi ne bi to saopštila.“

„Zašto?“

„Zašto... Ne znam... ali mi se čini da gospođa De Vilfor, iako se ne protivi otvoreno tome braku, ipak mu nije naklonjena.“

„Ah, Valentina, onda mi se čini da ću obožavati gospođu De Vilfor.“

„O, nemojte se toliko žuriti, Maksimilijane“, reče Valentina s tužnim osmehom.

„Naposletku, ako je protivna tome braku, možda će biti naklonjena nekom drugom predlogu, makar samo zato da bi sprečila taj brak.“

„Ne verujte u to, Maksimilijane; jer gospođa De Vilfor nije protiv ovog ili onog mladoženje, nego protiv same moje udaje.“

„Kako? Protiv udaje! Ako ona toliko mrzi brak, zašto se onda ona sama udala?“

„Vi me ne razumete, Maksimilijane. Eto, kad sam pre godinu dana govorila da hoću da se povučem u manastir, ona je, i pored napomena koje je smatrala da treba da učini, radosno odobrila moj predlog; čak je i moj otac na to pristao, na njen podsticaj, to čvrsto verujem. Samo me je moj jadni deda zadržao. Vi ne možete zamisliti, Maksimilijane, kakav je izraz u očima toga jasnog starca, koji voli samo mene na ovom svetu, i koga, neka mi Bog oprost ako hulim, samo ja volim na ovom svetu. Kad biste samo znali kako me je gledao kad je saznao za moju odluku, koliko je bilo prekora u njegovom pogledu i očajanja u njegovim suzama koje su se kotrljale bez jadikovanja, bez uzdaha niz njegove nepomične obraze! Ah, Maksimilijane, tada sam osetila kao neku grižu savesti; bacila sam mu se pred noge vičući: 'Oprostite, oprostite, dedice!

Neka učine sa mnom što god hoće, ali vas nikad neću ostaviti.' Onda je on digao oči k nebu!... Maksimilijane, ja mogu mnogo da patim; taj pogled moga starog dede unapred mi je nadoknadio sve moje buduće patnje.“

„Draga Valentina! Vi ste anđeo, i ja zaista ne znam kako sam zaslužio da mi se javite kao neko otkrovenje, ja koji sam sekao sabljom Beduine levo i desno, osim ako Bog nije smatrao da su to nevernici. Ali najzad recite, Valentina, kakva je korist gospođi De Vilfor da se vi ne udate?“

„Zar niste maločas čuli kad sam vam kazala da sam bogata, Maksimilijane, suviše bogata? Ja imam, kao nasleđe od svoje majke, oko pedeset hiljada godišnjeg prihoda; moji deda i baba, markiz i markiza De Sen Meran, treba da mi ostave još toliko; gospodin Noartije ima očevidno nameru da me odredi za svoju jedinu naslednicu. Iz toga izlazi da je moj brat Eduar, koji ne očekuje od porodice gospođe De Vilfor nikakvo bogatstvo, u poređenju sa mnom siromašan. Međutim, ljubav gospođe De Vilfor prema tom detetu ide do obožavanja, i da sam se ja zakaluđerila, sve moje bogatstvo prešlo bi na moga oca, jer bi on nasledio markiza, markizu i mene, pa bi sve pripalo njenom sinu.“

„O, kako je čudna ta gramzivost kod jedne mlade i lepe žene!“

„Obratite pažnju da ona to ne čini radi sebe, nego za svoga sina, i da je ono što joj vi zamerate kao greh, sa gledišta materinske ljubavi maltene vrlina.“

„Ali recite, Valentina“, reče Morel, „kako bi bilo da ustupite jedan deo toga bogatstva njenom sinu?“

„Kako bi se moglo tako nešto ponuditi“, reče Valentina, „a naročito ženi kojoj je svaki čas na ustima reč nezainteresovanost?“

„Valentina, moja ljubav mi je uvek bila sveta i, kao svaku svetinju, ja sam je pokrio svojim poštovanjem i zatvorio u svoje srce; niko na svetu, pa čak ni moja sestra, i ne sluti tu ljubav, koju nisam poverio nikome na svetu. Valentina, dopuštate li mi da govorim o toj ljubavi jednom prijatelju?“

Valentina zadrhta.

„Jednom prijatelju?“ reče ona. „Oh, bože moj! Maksimilijane, uzdrhtim i kad vas samo čujem da tako govorite. Jednom prijatelju? A ko je taj prijatelj?“

„Slušajte, Valentina: jeste li ikad osetili prema nekome jednu od onih neodoljivih simpatija koje vas nateraju da pomislite, iako tu ličnost vidite prvi put, da je poznajete već odavno, te se pitate gde i kad ste je videli, tako da, pošto se ne možete setiti ni mesta ni vremena, naposljetku poverujete da je to bilo u nekom svetu koji je postojao pre našeg, i da je ta simpatija samo uspomena koja se budi?“

„Jesam.“

„E, vidite, to sam ja osetio kad sam prvi put ugledao toga neobičnog čoveka.“

„Neobičnog čoveka?“

„Da.“

„Koga, znači, poznajete već odavno?“

„Od pre samo osam ili deset dana.“

„I vi nazivate svojim prijateljem čoveka koga poznajete od pre nedelju dana? Oh, Maksimilijane, ja sam verovala da ste štedljiviji sa tim lepim nazivom 'prijatelj'.“

„Vi ste u pravu sa gledišta zdravog razuma, Valentina, ali možete vi reći što god hoćete, ništa me neće naterati da se odreknem toga samoniklog osećanja. Ja verujem da će taj čovek biti umešan u sve ono dobro koje će mi se dogoditi u budućnosti, koje njegov duboki pogled kao da poznaje i kojim njegova moćna ruka kao da upravlja.“

„To je, znači, neki vrač-pogađač?“, reče Valentina osmehujući se.

„Bogme“, reče Maksimilijan, „dolazim često u iskušenje da poverujem da on naslućuje... naročito ono što je dobro.“

„Ah“, reče Valentina tužno, „upoznajte me s tim čovekom, Maksimilijane, da bih od njega saznala da li ću biti dovoljno voljena, te da dobijem naknadu za sve što sam prepatila.“

„Jadna prijateljice, pa vi ga poznajete!“

„Ja?“

„Da. To je onaj koji je spasao život vašoj maćehi i njenom sinu.“

„Grof De Monte Kristo?“

„On lično.“

„Oh!“, uzviknu Valentina. „On nikad ne može biti moj prijatelj jer je preveliki prijatelj moje maćeha.“

„Grof prijatelj vaše maćeha, Valentina? Moje unutarnje osećanje neće me obmanuti u tom pogledu. Uveren sam da se varate.“

„Ah, kad biste znali, Maksimilijane! Ali sad u našoj kući nije više glavna ličnost Eduar, nego grof: njega traži gospođa De Vilfor, koja u njemu vidi skup svih ljudskih znanja; njemu se divi, čujete li, divi mu se moj otac, koji kaže da još nikad nije čuo da neko rečitije iskazuje i najuzvišenije misli; njega obožava Eduar, koji, i pored toga što se plaši grofovih krupnih crnih očiju, trči k njemu čim ga vidi da dolazi i otvara mu šaku, gde uvek nalazi poneku divnu igračku. Gospodin De Monte Kristo nije ovde kod mog oca, gospodin De Monte Kristo nije ovde kod gospođe De Vilfor: gospodin De Monte Kristo je ovde kao kod svoje kuće.“

„E pa lepo, draga Valentina, ako je to tako kao što vi kažete, vi već mora da osećate ili ćete uskoro osetiti posledice njegovog prisustva. On je susreo Albera de Morserfa u Italiji, pa ga je izvukao iz ruku razbojnika; on je ugledao gospođu Danglar, pa ju je kraljevski obdario; vaša maćeha i vaš brat su prošli ispred njegovih vrata, a njegov Nubijac im je spasao život. Taj čovek je očigledno dobio moć da utiče na tok događaja. Ja još nisam video da je neko tako umeren u ličnim prohtevima, a tako raskošno darežljiv prema drugima. Njegov osmeh je tako blag kad mi ga uputi da zaboravim koliko drugi smatraju da je njegov osmeh gorak. Oh, recite mi, Valentina, da li vam se tako nasmešio? Ako jeste, vi ćete biti srećni.“

„Meni!“, reče devojka. „O, Bože moj, Maksimilijane, pa on me i ne gleda, ili, bolje reći, ako prođe slučajno, on okrene oči od mene. O, on nije velikodušan, ne! Ili bar nema onaj duboki pogled koji blista u dnu duše, a za koji vi pogrešno mislite da ga ima. Jer da je plemenita srca, on bi video da sam u ovoj kući jedino ja

usamljena i tužna, pa bi me zaštitio onim svojim uticajem što ga vrši. A pošto, kako vi smatrate, igra ulogu sunca, on bi zagrejao moje srce jednim od svojih zrakova. Vi kažete da vas on voli, Maksimilijane; eh, Bože moj, šta vi znate? Muškarci se ljubazno osmehuju oficiru visokom pet stopa i šest palaca kao što ste vi, koji ima dugačke brkove i veliku sablju, ali smatraju da mogu bez opasnosti smrviti jednu jadnu devojkicu koja plače.“

„Oh, Valentina! Vi se varate, kunem vam se.“

„Kad bi bilo drukčije, recite sami, Maksimilijane, kad bi se on prema meni ponašao diplomatski, a to će reći kao čovek koji na bilo koji način hoće da zagospodari u našoj kući, on bi me bar jedared počastvovao onim osmehom koji vi toliko hvalite. Ali ne, on me je video nesrećnu, on uviđa da mu ja ne mogu biti ni od kakve koristi, pa čak i ne obraća pažnju na mene. Ko zna da li me on, da bi se dodvorio mome ocu, gospođi De Vilfor ili mome bratu, neće i progoniti koliko god bude mogao? Eto, da govorimo iskreno, vi ste mi rekli da ja nisam žena koju bi trebalo prezirati tek tako, bez razloga. Ah, oprostite mi“, nastavi devojkica videći utisak koje su njene reči načinile na Maksimilijana, „nevaljala sam i govorim vam o tome čoveku ono što ni sama nisam znala da imam u srcu. Eto, ne odričem da postoji taj uticaj o kome vi govorite, i da ga on ne vrši čak i na mene; ali ako ga vrši, on to čini na način koji, kao što vidite, škodi i kvari dobre pomisli.“

„Dobro, Valentina“, reče Morel sa uzdahom, „ne govorimo više od tome. Neću mu ništa reći.“

„Nažalost, dragi prijatelju“, reče Valentina, „vidim da sam vas ožalostila. Oh, zašto ne mogu da vam stegnem ruku da bih vas zamolila za oprostaj! Ali najzad, jedva čekam da me ubedite. Recite, šta je to učinio za vas taj grof De Monte Kristo?“

„Vi me dovodite u veliku zabunu, priznajem, Valentina, kad pitate šta je grof učinio za mene. Ništa vidno, ja to znam. Zato je moja naklonost prema njemu instinktivna i potpuno nesvesna. Da li mi je sunce učinilo nešto? Nije; ono me greje i pri njegovoj svetlosti ja vas vidim, i to je sve. Da li je neki miris učinio nešto za mene? Nije; on prijatno utiče na jedno od mojih čula. Ja nemam šta drugo

da kažem kad me neko zapita zašto hvalim taj miris, jer je moje prijateljstvo prema njemu čudno kao i njegovo prema meni. Neki potajni glas me upozorava da ima nešto više od proste slučajnosti u tome iznenadnom i uzajamnom prijateljstvu. Ja nalazim neku uzajamnu vezu između najprostijih njegovih postupaka i njegovih najskrivenijih misli i mojih postupaka i mojih misli. Vi ćete mi se opet smejati, Valentina, ali otkako poznajem tog čoveka, pala mi je na um besmislena pomisao da svako dobro koje se dogodi potiče od njega. Međutim, ja sam živio trideset godina a nije mi bio potreban taj zaštitnik, zar ne? Svejedno, evo vam jedan primer: on me je pozvao na večeru u subotu, i to je prirodno s obzirom na naše odnose, zar ne? E, vidite, šta sam posle toga doznao? Vaš otac je pozvan na tu večeru, a i vaša maćeha će doći. Ja ću se sresti s njima, i ko zna šta će tek proizaći iz toga sastanka? To su prividno sasvim obični događaji; pa ipak, ja u tome vidim nešto čemu se čudim; ja iz toga crpim neko neobično poverenje. Pomišljam da je grof, taj čudni čovek koji sve naslućuje, hteo da me dovede u vezu sa gospodinom i gospođom De Vilfor, i kunem vam se da ponekad pokušavam da pročitam u njegovim očima da li je naslutio moju ljubav.“

„Dobri moj prijatelju“, reče Valentina, „smatrala bih vas za zanesenjaka, te bih se zaista zabrinula za vaš zdravi razum kad bih od vas slušala samo takva umovanja. Kako! Zar vi vidite i nešto drugo osim pukog slučaja u tome susretu? Zbilja, razmislite malo. Moj otac, koji nikad ne odlazi u društvo, bio je već dosta puta gotov da odbije taj poziv gospođi De Vilfor, koja, naprotiv, gori od želje da vidi dom toga neobičnog naboba, i ona je s teškom mukom uspela da i on pođe s njom. Ne, ne, verujte mi, ja nemam, izuzev vas, Maksimilijane, kome drugom da se obratim za pomoć, osim svome dedi, jednom lešu! Niti da tražim drugog oslonca nego u svojoj jadnoj majci, jednoj seni!“

„Osećam da ste u pravu, Valentina, i da je razum na vašoj strani“, reče Maksimilijan. „Ali vaš blagi glas, koji uvek tako moćno utiče na mene, danas me ne može ubediti.“

„Ni vaš mene“, reče Valentina, „i priznajem da ako nemate da mi navedete drugi neki primer...“

„Imam jedan“, reče Maksimilijan kolebajući se, „ali zbilja, Valentina, moram i sam priznati da je on još besmisleniji nego onaj prvi.“

„Utoliko gore“, reče Valentina osmehujući se.

„Pa ipak, on nije ništa manje ubedljiv za mene, čoveka punog mašte i osećajnosti, za mene koji sam ponekad, za ovih deset godina otkako služim u vojsci, imao da zahvalim za spas svoga života jednoj od onih unutarnjih munjevitih misli koje nam kažu da se pokrenemo unapred ili unazad da bi nas promašio metak koji je trebalo da nas ubije.“

„Dragi Maksimilijane, zašto ne odajete hvalu mojim molitvama za taj promašaj metka? Kada ste vi tamo, ja se više ne molim Bogu i svojoj majci za sebe, nego za vas.“

„Da, otkad vas poznajem“, reče Morel osmehujući se, „ali pre nego što sam se s vama upoznao, Valentina?“

„Dobro, kad nećete ništa da mi dugujete, pakosniče, onda se vratite na taj primer za koji i sami priznajete da je besmislen.“

„E, onda pogledajte između dasaka i vidite onamo, kod onog drveta, novog konja na kome sam dojahao.“

„Oh, da divnog konja!“, uzviknu Valentina. „Zašto ga niste doveli do kapije? Ja bih mu govorila i on bi me čuo.“

„To je zaista, kao što vidite, dosta skup konj“, reče Maksimilijan. „Eto, vi znate da su moja sredstva ograničena, Valentina, i da me svi smatraju za razumnog čoveka. E, vidite, ja sam video kod jednog prodavca konja onog divnog Medeja, kako sam ga nazvao. Zapitao sam kolika mu je cena i odgovorili su mi da je četiri hiljade i pet stotina franaka. Morao sam se, razume se, okaniti da se i dalje divim njegovoj lepoti, i priznajem da sam pošao dosta teška srca jer me je konj nežno gledao, milovao me glavom i poskakivao poda mnoom što je mogao lepše i ljupkije. Te iste večeri imao sam nekoliko prijatelja u svom stanu, gospodina De Šato Renoa, gospodina Debreja i pet ili šest drugih raskalašnika koje vi srećom ne znate čak ni po imenu. Predložio je da igramo karte. Ja se nikad ne kockam jer nisam dovoljno bogat da mogu da gubim ni dovoljno siromašan da bih želeo da dobijam. Ali sam bio

domaćin, te ćete razumeti da nisam mogao da učinim ništa drugo sem da pošaljem da se donesu karte, te tako i učinih.

Baš kad smo sedali za sto, stiže gospodin De Monte Kristo. On sede za sto, poče igra i ja dobih; jedva smem i da vam priznam, Valentina, dobio sam pet hiljada franaka. Rastali smo se u ponoć. Nisam mogao da izdržim, uzeh fijaker i naredih da me odveze onom prodavcu konja. Sav uzrujan i grozničav, ja zazvonih. Onaj koji je došao da mi otvori vrata morao me je smatrati za ludaka. Ja jurnuh kroz vrata tek što se otvoriše. Uđoh u štalu i pogledah ka jaslama. O sreće, Medej je grickao seno. Jurnuh ka jednom sedlu, stavih mu ga sam na leđa, metnuh mu uzdu, a Medej otrpe sve to najljubavnije. Zatim, pošto tutnuh četiri hiljade i pet stotina franaka u ruku zaprepašćenom trgovcu, vratih se ili, bolje reći, provedoh tu noć šetajući po Jelisejskim poljima. E vidite, ugledao sam svetlost na grofovom prozoru i učinilo mi se da sam opazio njegovu senku iza zavesa. Eto, Valentina, zakleo bih se da je grof znao da ja želim toga konja i da je on naročito gubio u igri da bi mi omogućio da ga dobijem.“

„Dragi moj Maksimilijane“, reče Valentina, „vi ste odveć veliki zanesenjак, zaista... vi me nećete dugo voleti... Čovek koji ima takvu pesničku maštu ne bi mogao drage volje da čami u jednolikoj ljubavi kao što je naša... Ali, Bože blagi! Evo zovu me... čujete li?“

„Oh, Valentina“, reče Maksimilijan kroz mali razmak na pregradi... „vaš prst, najmanji, da ga poljubim.“

„Maksimilijane, mi smo kazali da ćemo jedno za drugo biti samo dva glasa, dve senke!“

„Kako god vi hoćete, Valentina.“

„Hoćete li biti srećni ako učinim to što tražite?“

„O, da.“

Valentina se pope na jednu klupu pa provuče ne svoj mali prst kroz onu pukotinu, nego celu svoju ruku preko ograde.

Maksimilijan uskliknu pa, skočivši takođe na granični kamen, zgrabi tu obožavanu ruku i pritište na nju svoje žarke usne. Ali odmah zatim mala ruka iskliznu između njegovih i mladić ču kako Valentina beži, uplašena možda osećanjem koje je beše proželo!

Gospodin Noartije de Vilfor

Evo šta se dogodilo u kući državnog tužioca posle odlaska gospođe Danglar i njene kćeri, a za vreme razgovora koji smo upravo ispričali.

Gospodin De Vilfor je ušao sa gospođom De Vilfor kod svoga oca, a za Valentinu znamo gde se tada nalazila.

Oboje su seli pored starca, pošto su se s njime pozdravili i starom sluzi Baroi, koji se u njegovoj službi nalazio već više od dvadeset i pet godina, dali znak da može izaći.

Gospodin Noartije je sedeo u svojoj velikoj fotelji na točkovima, u koju su ga smeštali ujutro i iz koje su ga dizali uveče. Fotelja se nalazila ispred ogledala u kome se videla cela soba. Tako je mogao videti ko ulazi u njegovu sobu, ko iz nje izlazi i šta se radi svuda oko njega, a da pri tome ne učini ni najmanji pokret, što mu je, uostalom, bilo i nemoguće. Gospodin Noartije je, nepomičan kao mrtvac, mudrim i živim očima gledao svoju decu, čije je ceremonijalno klanjanje nagoveštavalo neki neočekivani zvanični korak.

Vid i sluh su bili dva jedina čula koja su još, kao dve iskre, raspaljivala plamen života u tome ljudskom telu, koje je već više nego jednom nogom bilo u grobu. A od ta dva čula je, međutim, samo jedno moglo ispoljiti unutarnji život kojim je taj kip bio nadahnut: njegov pogled, koji je taj unutarnji život izražavao, ličio je na neku

od onih dalekih svetlosti što u noći kazuju putniku zalutalom u pustinji da postoji još neko biće koje bdi u tome mraku i tišini.

U crnim očima starog Noartijea, iznad kojih su se nadnosile crne obrve, dok mu je sva kosa, dugačka i spuštена na ramena, bila bela, sakupile su se, kao što to uvek biva sa ma kojim čovekovim organom koji radi umesto drugih organa, sva ona aktivnost, okretnost, snaga, inteligencija koje su se nekada nalazile u celom njegovom telu i njegovom duhu. Nedostajali su mu pokret ruke, zvuk glasa, držanje tela, ali je njegovo moćno oko naknađivalo sve: očima je zapovedao, očima je zahvaljivao. To je bio mrtvac sa živim očima i ništa nije bilo strašnije, pokatkad, od toga mramornog lica na kome plamti srdžba ili blista radost. Samo su tri osobe umele da shvate taj govor jadnog paraličara: Vilfor, Valentina i stari sluga, koga smo već pomenuli. Ali kako je Vilfor vrlo retko viđao svoga oca i to, takoreći, samo kad je morao, i kako se ni tada nije trudio da ga shvati i da mu ugodu, starac je svu svoju sreću nalazio u unuci, koja je uspevala odanošću, ljubavlju i strpljenjem da iz Noartijeovih pogleda shvati sve njegove misli. Na taj nemi i za druge nerazumljivi govor ona je odgovarala glasno, celom svojom fizionomijom, svom svojom dušom. Devojka je tako uspevala da vodi žive razgovore sa tim grumenom zemlje koji se maltene pretvarao u prašinu, a koji je, međutim, bio još čovek ogromnog znanja, nečuvene pronicljivosti i volje jake koliko može biti jaka samo duša zatvorena u materiju nad kojom više nema nikakve moći.

Valentina je, dakle, bila rešila taj neobični problem: shvatiti starčevu misao i učiniti da i on shvati njenu. Zahvaljujući njenom upornom radu, veoma se retko dešavalo da u običnim svakodnevnim stvarima ne pogodi tačno želju tog živog duha ili potrebu tog gotovo neosetljivog tela.

Što se tiče sluge, koji je, kao što smo rekli, već dvadeset i pet godina služio svoga gospodara, on je tako dobro poznao sve njegove navike da je Noartije retko imao potrebe da nešto od njega zatraži.

Vilforu, prema tome, nije bila potrebna pomoć ni jednog ni drugog da bi sa svojim ocem otpočeo neobičan razgovor zbog koga je došao. On je i sam, kao što smo rekli, savršeno poznao starčev rečnik, a što se njime nije češće služio bila je posledica njegove ravnodušnosti i dosade koju je u tome osećao. Pustio je, dakle, Valentinu da siđe u vrt, udaljio je Barou i, pošto je seo desno od svoga oca, dok je gospođa De Vilfor sela s njegove leve strane, počeo je:

„Gospodine, ne čudite se što se Valentina nije popela sa nama i što sam uklonio Barou, jer se o onom o čemu ćemo se zajednički posavetovati ne može govoriti pred tom devojkom ili pred slugom. Gospođa De Vilfor i ja imamo da vam nešto saopštimo.“

Noartijeovo lice je, u toku toga uvoda, ostalo hladno i bez izraza, dok je Vilfor, naprotiv, hteo da svojim pogledom zaroni u dubinu starčevog srca.

„Sigurni smo, gospođa De Vilfor i ja“, produži državni tužilac ledenim tonom, za koji bi se reklo da nikad nije dozvoljavao protivljenje, „da će vam to saopštenje biti po volji.“

Starčevo oko je i dalje ostalo nepomično; slušao je i to je bilo sve.

„Gospodine“, ponovo počeo Vilfor, „mi udajemo Valentinu.“

Ni lice od voska ne bi na tu vest ostalo hladnije nego što je ostalo starčevo lice.

„Venčanje će se obaviti pre nego što prođu tri meseca“, produži Vilfor.

Starčevo oko je i dalje bilo bez života. Gospođa De Vilfor takođe uze reč, sa svoje strane, požurivši da doda:

„Mislili smo, gospodine, da će vas ova vest zanimati; uostalom, uvek je izgledalo da Valentina uživa vašu naklonost i ostaje nam, dakle, samo da vam kažemo ime mladog čoveka koji joj je namenjen. To je jedna od najboljih partija koje bi Valentina mogla da poželi: ona će dobiti bogatstvo i lepo ime i naći savršena jemstva za sreću u ponašanju i sklonostima onoga koga smo joj namenili i čije vam ime ne može biti nepoznato. Reč je o gospodinu Francu de Kenelu, baronu D'Epineju.“

Vilfor je za vreme kratkog govora svoje žene posmatrao starca pažljivije nego ikad. Kada je gospođa De Vilfor izgovorila Francovo ime, Noartijeove oči, koje je njegov sin vrlo dobro poznao, zadrhtaše, kapci se raširiše, kao što se rastavljaju usne da bi izgovorile reči, i iz očiju mu se vnu blesak.

Državni tužilac, koji je znao za nekadašnje neprijateljske odnose političke prirode između svoga i Francovog oca, shvati taj plamen i to uznemirenje, ali se učini kao da ih nije primetio i produži gde je njegova žena bila stala:

„Gospodine“, reče on, „vi ćete shvatiti, važno je da Valentina, s obzirom na to da će uskoro napuniti devetnaest godina, bude najzad udomljena. Pored toga, mi u svojim savetovanjima nismo zaboravili na vas i unapred smo se osigurali da će Valentinin muž pristati ako ne da živi uz nas, što bi možda moglo smetati mladom braku, onda bar da vi živite s njima, budući da vas Valentina naročito voli i da joj vi, kako izgleda uzvraćate tu ljubav, tako da nećete izgubiti nijednu od svojih navika, nego ćete imati dvoje dece, a ne jedno, da bde nad vama.“

Noartijeovo oko je sevnulo krvavim sjajem.

Očevidno je bilo da se u starčevoj duši dešava nešto strašno. Krik bola i srdžbe nadirao je u njegovo grlo, i kako nije mogao da izbije napolje, gušio ga je: njegovo lice se zacrvenelo, a usne su mu pomodrele.

Vilfor mirno otvori prozor i reče:

„Ovde je isuviše vruće i od te vrućine je gospodinu Noartijeu zlo.“
Zatim se vrati, ali ne sede.

„Ovo je venčanje“, dodade gospođa De Vilfor, „po volji gospodinu D’Epineju i njegovoj porodici; uostalom, on od porodice ima samo strica i tetku. S obzirom na to da je njegova majka umrla u času kada ga je donela na svet, a otac mu je ubijen 1815, to jest kada je dete imalo jedva dve godine, taj brak zavisi samo od njegove vlastite volje.“

„To je bilo tajanstveno ubistvo“, reče Vilfor, „čiji su izvršiooci ostali nepoznati, iako je sumnja kružila nad glavama mnogih ljudi, a da se ni na jednu nije sručila.“